

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	13
1. PÉNZÜGYI SZÁMVITEL I.	15
1.1. Bevezetés az időbeli elhatárolásokba	17
1.1.1. Az időbeli elhatárolások fogalma, célja	17
1.1.2. Az időbeli elhatárolások megjelenése a mérlegben	18
1.1.3. Az időbeli elhatárolások tartalma, értékelése	19
1.1.3.1. A bevételek aktív időbeli elhatárolása	19
1.1.3.2. A költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása	20
1.1.3.3. A bevételek passzív időbeli elhatárolása	22
1.1.3.4. A költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása	23
1.1.3.5. Az időbeli elhatárolások értékelése	25
1.1.4. Az időbeli elhatárolások főkönyvi elszámolása	26
1.1.4.1. Az aktív időbeli elhatárolások főkönyvi elszámolása	26
1.1.4.2. A passzív időbeli elhatárolások főkönyvi elszámolása	28
1.1.5. Az időbeli elhatárolások kapcsolata az eredménykimutatással	30
1.1.6. Az időbeli elhatárolások analitikus nyilvántartása	30
1.2. TÁRGYI ESZKÖZÖK	31
1.2.1. A tárgyi eszköz fogalma	31
1.2.1.1. Tárgyi eszközök fajtái	31
1.2.1.2. Beruházások csoportosítása különböző ismérvek alapján ..	32
1.2.1.3. A tárgyi eszköz bekerülési értéke, állományba vétele	33
1.2.2. Tárgyi eszközök megjelenése a mérlegben	37
1.2.3. A tárgyi eszközök állománynövekedései és állománycsökkenései	39
1.2.3.1. Idegen kivitelezésű beruházás (beszerzés)	40
1.2.3.2. Tárgyi eszközök saját előállításai	42
1.2.3.3. Térítés nélkül kapott, ajándékként, hagyatékként kapott, valamint többletként fellelt tárgyi eszközök könyvviteli elszámolása	43
1.2.3.4. Apportként átvett tárgyi eszköz	44
1.2.3.5. Érték helyesbítés elszámolása	44
1.2.3.6. Készlet átsorolása tárgyi eszközzé	46
1.2.3.7. Tárgyi eszközök terv szerinti értékcsökkenése	47

1.2.3.8. Tárgyi eszközök terven felüli értékcsökkenése és annak visszairása	49
1.2.3.9. Tárgyi eszközök értékesítése	52
1.2.3.10. Apportként átadott tárgyi eszközök	53
1.2.3.11. Tárgyi eszközök térítés nélküli átadása	54
1.2.3.12. Tárgyi eszköz átminősítése készletté	54
1.2.3.13. A már teljesen leírt tárgyi eszközök állományból történő kivezetése (összevezetés)	56
1.2.4. A tárgyi eszközök mérlegértéke	57
1.2.5. Tárgyi eszközökkel kapcsolatos gazdasági események kapcsolata az eredménykimutatással	57
1.2.6. Tárgyi eszközök analitikus nyilvántartása	57
1.3 A KÉSZLETEK SZÁMVITELÉ	60
1.3.1 A vásárolt készletek számvitele	62
1.3.1.1 A vásárolt készletekkel kapcsolatos alapfogalmak	62
1.3.1.2 A vásárolt készletek értékelése	64
1.3.1.3 A vásárolt készletek állománynövekedései és csökkenései.	77
1.3.1.4 A készletek kapcsolata az eredménykimutatással.	98
1.3.1.5 A készletek analitikus nyilvántartása	99
1.3.2. A saját termelésű készletek számvitele.	99
1.3.2.1. A saját termelésű készletekkel kapcsolatos alapfogalmak	100
1.3.2.2. A termelési és értékesítési folyamat könyvviteli elszámolásával kapcsolatos törvényi előírások	101
1.3.2.3. A termelési és értékesítési folyamat elszámolásának lehetséges módszerei	105
1.3.2.4. Bevezetés az önköltségszámításba	107
1.3.2.5. Saját termelésű készletek nyilvántartási lehetőségei és a főkönyvi elszámolás.	110
1.3.2.6. Speciális elszámolások.	124
1.4. PÉNZESZKÖZÖK	129
1.4.1. A pénzeszközök fogalma	129
1.4.2. A pénzeszközök megjelenése a mérlegben.	130
1.4.3. A pénzeszközök állomány növekedései és csökkenései.	131
1.4.3.1. Forintért vásárolt valuta, deviza	132
1.4.3.2. Devizahittel kapcsolatos elszámolások	133
1.4.3.3. Követelés kiegyenlítéséből befolyt bevétel	134
1.4.3.4. Valutapénztárból befizetés devizabetét-számlára, illetve devizaszámláról valutafelvétel	135
1.4.3.5. Devizabetét tartós lekötése.	136
1.4.3.6. Devizabetét után kapott kamat.	136
1.4.3.7. Valuta beváltása forintra	136
1.4.3.8. Deviza beváltása forintra	137
1.4.3.9. Valuta, deviza átváltása más pénznemre	138
1.4.3.10. Kötelezettség kiegyenlítése valutából, devizából	138

1.4.3.11. Devizában adott kölcsönrel kapcsolatos elszámolások . . .	139
1.4.3.12. Bankköltség, forgalmi jutalék elszámolása	140
1.4.3.13. Devizában fizetett kamatok	141
1.4.3.14. Forint pénzeszközök állományváltozásainak főbb esetei.	142
1.4.4. A pénzeszközök mérlegértéke	143
1.4.5. Pénzeszközökkel kapcsolatos gazdasági események kapcsolata az eredménykimutatással	144
1.4.6. Pénzeszközök analitikus nyilvántartása	144
1.5. KÖVETELÉSEK SZÁMVITELE	146
1.5.1. Követelések fogalma	146
1.5.2. Követelések megjelenése a mérlegben	149
1.5.3. Követelések bekerülési értéke.	151
1.5.4. Követelések állománynövekedései és -csökkenései	153
1.5.4.1. Eszköz értékesítéséből származó követelések állománybavétele és kiegyenlítése	153
1.5.4.2. Váltó követelésekkel kapcsolatos elszámolások.	156
1.5.4.3. Adott előlegek elszámolása	158
1.5.4.4. Egyéb követelések elszámolása	159
1.5.4.5. Követelések év végi értékelésének elszámolása.	162
1.5.5. Követelések mérlegértéke	163
1.5.6. Követelések kapcsolata az eredménykimutatással	166
1.5.7. Követelések analitikus nyilvántartása	166
1.6. KÖTELEZETTSÉGEK SZÁMVITELE	169
1.6.1. Kötelezettségek fogalma	169
1.6.2. Kötelezettségek megjelenése a mérlegben	170
1.6.3. Kötelezettségek bekerülési értéke.	177
1.6.4. Kötelezettségek állománynövekedései és -csökkenései	178
1.6.4.1. Hitel- és kölcsönügyletek könyvviteli elszámolása	179
1.6.4.2. Kötvénykibocsátás és törlesztés könyvviteli elszámolása .	181
1.6.4.3. Pénzügyi lízing könyvviteli elszámolása	182
1.6.4.4. Vevőktől kapott előleg könyvviteli elszámolása	184
1.6.4.5. Szállítói kötelezettség állománybavételének és kiegyenlítésének könyvviteli elszámolása	186
1.6.4.6. Váltó tartozás könyvviteli elszámolása	188
1.6.4.7. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek könyvviteli elszámolása	189
1.6.5. Kötelezettségek mérlegértékének meghatározása.	198
1.6.6. Kötelezettségek kapcsolata az eredménykimutatással	199
1.6.7. Kötelezettségek analitikus nyilvántartása	199
1.7. IMMATERIÁLIS JAVAK	202
1.7.1. Az immateriális javak fogalma	202
1.7.1.1. Az immateriális javak fajtái:	202
1.7.2. Az immateriális javak megjelenése a mérlegben	204

1.7.3. Az immateriális javak állománynövekedései és csökkenései	207
1.7.3.1. Immateriális javak beszerzése	208
1.7.3.2. Immateriális javak saját előállítására	208
1.7.3.3. Apportként átvett immateriális javak	209
1.7.3.4. Ajándékként, hagyatékként kapott, többletként fellelt, valamint térítés nélkül átvett immateriális javak.	210
1.7.3.5. Immateriális javak értékhelyesbítésének elszámolása	210
1.7.3.6. Üzleti vagy cégérték elszámolása	212
1.7.3.7. Immateriális javak terv szerinti értékcsökkenése	213
1.7.3.8. Immateriális javak terven felüli értékcsökkenése és annak visszairása	214
1.7.3.9. Immateriális javak értékesítése	217
1.7.3.10. Apportként átadott immateriális javak	218
1.7.3.11. Immateriális javak térítés nélküli átadása	219
1.7.3.12. A már teljesen leírt immateriális javak állományból történő kivezetése (összevezetés)	220
1.7.4. Az immateriális javak mérlegértéke	220
1.7.5. Immateriális javakkal kapcsolatos gazdasági események kapcsolata az eredménykimutatással	221
1.7.6. Immateriális javak analitikus nyilvántartása	221
1.8. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK, ÉRTÉKPAPÍROK	223
1.8.1. Befektetett pénzügyi eszközök, értékpapírok fogalma	223
1.8.2. Befektetett pénzügyi eszközök, értékpapírok csoportosítása, megjelenése a mérlegben	226
1.8.3. Tulajdoni részesedést jelentő befektetések	227
1.8.3.1. A tulajdoni részesedést jelentő befektetések fogalma, célja	227
1.8.3.2. A tulajdoni részesedést jelentő befektetések (részesedések) bekerülési értéke	229
1.8.3.3. A tulajdoni részesedést jelentő befektetések (részesedések) mérlegértéke	230
1.8.3.4. A tulajdoni részesedést jelentő befektetés állományváltozásai	231
1.8.3.5. Részesedésekkel kapcsolatos gazdasági események kapcsolata az eredménykimutatással	246
1.8.3.6. A részesedések analitikus nyilvántartása	247
1.8.4. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	247
1.8.4.1. A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok fogalma, célja	247
1.8.4.2. A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok bekerülési értéke	248
1.8.4.3. A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok mérlegértéke	249
1.8.4.4. A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok állományváltozásai	251

1.8.4.5. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok kapcsolata az eredménykimutatással	265
1.8.4.6. A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok analitikus nyilvántartás	266
1.9. A SAJÁT TŐKE SZÁMVITELE.	267
1.9.1. A saját tőke fogalma	267
1.9.2. A saját tőke megjelenése a mérlegben és a bekerülési érték meghatározása.	268
1.9.2.1. Jegyzett tőke	269
1.9.2.2. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke	270
1.9.2.3. Tőketartalék	270
1.9.2.4. Eredménytartalék	271
1.9.2.5. Lekötött tartalék	271
1.9.2.6. Értékelési tartalék.	271
1.9.2.7. Adózott eredmény	272
1.9.3. A saját tőkével kapcsolatos egyéb fogalmak és a saját tőke védelmét biztosító kiemelt szabályok	272
1.9.3.1. A saját tőkével kapcsolatos egyéb fogalmak	272
1.9.3.2. A saját tőke védelmét biztosító kiemelt szabályok.	273
1.9.4. A saját tőke állomány növekedései és csökkenései	276
1.9.4.1. Jegyzett tőke állománymozgásai	276
1.9.4.2. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke állománymozgásai	291
1.9.4.3. Tőketartalék állománymozgásai.	292
1.9.4.4. Eredménytartalék állománymozgásai	295
1.9.4.5. Lekötött tartalék állománymozgásai	298
1.9.4.6. Értékelési tartalék állománymozgásai	301
1.9.4.7. Adózott eredmény.	303
1.9.5. A saját tőke kapcsolata az eredménykimutatással	303
1.9.6. A saját tőke analitikus nyilvántartása.	304
1.10. CÉLTARTALÉKOK SZÁMVITELE	305
1.10.1. Céltartalékok fogalma	305
1.10.2. Céltartalékok megjelenése a mérlegben	305
1.10.2.1. Céltartalék a várható kötelezettségekre	305
1.10.2.2. Céltartalék a jövőbeni költségekre	308
1.10.2.3. Egyéb céltartalék	308
1.10.3. Céltartalékokkal kapcsolatos gazdasági események elszámolása	309
1.10.3.1. Céltartalék a várható kötelezettségekre	310
1.10.3.2. Céltartalék a jövőbeni költségekre	310
1.10.3.3. Egyéb céltartalék	310
1.10.4. Céltartalékok mérlegértéke	313
1.10.5. Céltartalékok kapcsolata az eredménykimutatással	313
1.10.6. Céltartalékok analitikus nyilvántartása.	313

1.11. IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK 2	315
1.11.1. A halasztott műveletekkel kapcsolatos időbeli elhatárolások elszámolása.	315
1.11.2. Halasztott ráfordításokkal kapcsolatos aktív időbeli elhatárolások elszámolásai	316
1.11.3. Halasztott bevételekkel kapcsolatos passzív időbeli elhatárolások elszámolásai.	318
2. PÉNZÜGYI SZÁMVITEL II. (BESZÁMOLÓ ÖSSZEÁLLÍTÁSA)	325
2.1. A BESZÁMOLÓ, MINT A TÁJÉKOZTATÁS ESZKÖZE	327
2.1.1. A beszámoló, mint a tájékoztatás eszköze	327
2.1.1.1. Beszámolási kötelezettség.	327
2.1.1.2. Letétbehelyezés, közzététel.	335
2.1.1.3. Az előtársaság beszámoló készítési kötelezettsége	337
2.1.1.4. Törvényi előírások az egyes beszámolási formák esetében	338
2.1.1.5. A könyvvizsgálat	356
2.2. AZ EREDMÉNYKIMUTATÁS	358
2.2.1. Az eredménykimutatás célja, általános jellemzői	358
2.2.2. Eredménykimutatás sorainak tartalma	363
2.2.2.1. Az összköltség eljárással készült eredménykimutatás sorainak tartalma	363
2.2.2.2. Forgalmi költség eljárással készült eredménykimutatás tételei az üzemi (üzleti) tevékenység eredményéig	392
2.3. A KÖNYVVITELI ZÁRLAT MUNKAFÁZISAI ÉS A BESZÁMOLÓ ÖSSZEÁLLÍTÁSÁNAK FOLYAMATA	394
2.3.1. A tárgyidőszakhoz kapcsolódó bizonylatok teljes körű beszerzése, előállítása	395
2.3.2. A mérlegkészítés időszakában könyvelt, tárgyévet érintő gazdasági események rendszerezése.	396
2.3.3. „Típus” elszámolások	398
2.3.3.1. A tárgyhót követő hó 15-éig, illetve tárgynegyedévet követő hó végéig rögzítendő tételek	398
2.3.3.2. „Klasszikus” időbeli elhatárolásokkal kapcsolatos elszámolások.	399
2.3.3.3. Céltartalékkal kapcsolatos elszámolások.	402
2.3.3.4. Leltározás, leltár és a leltáreltérésekkel összefüggő elszámolások	402
2.3.3.5. Az eszközök és források fordulónapra vonatkozó értékelése és az értékeléssel kapcsolatos elszámolások	408
2.3.3.6. Adók, bérek és járulékok	431

2.3.4. „Főkönyvi kivonat 1”	432
2.3.5. Tervezett beszámoló összeállítása és az ügyvezetésnek/ tulajdonosoknak történő átadása.	433
2.3.6. Könyvviteli zárlattal kapcsolatos klasszikus elszámolások	434
2.3.6.1. Költség- és eredményszámlák rendezése	434
2.3.6.2. Az eredményfelosztáshoz kapcsolódó számvetési feladatok	436
2.3.7. „Főkönyvi kivonat 2”	445
2.3.8. Végleges beszámoló elkészítése	449
2.3.8.1. A végleges beszámoló elkészítésével kapcsolatosan a legfontosabb kritériumok.	449
2.3.8.2. A mérleg.	450
2.3.8.3. Az eredménykimutatáshoz és a mérleghez kapcsolódó főkönyvi számlák az ajánlott számlakeret tükör alapján.	451
2.3.9. A mérlegszámlák zárása	456
2.4. A KIEGÉSZÍTŐ MELLÉKLET	457
2.4.1. A kiegészítő melléklet összeállításának célja.	457
2.4.2. Általános követelmények a kiegészítő melléklettel szemben.	457
2.4.3. A kiegészítő mellékletre vonatkozó tételes tartalmi előírások.	460
2.4.3.1. Az éves beszámoló kiegészítő mellékletére vonatkozó tételes tartalmi előírások	461
2.4.4. Az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletére vonatkozó tartalmi előírásokkal kapcsolatos egyszerűsítések	472
2.5. A SZÁMVITELI TÖRVÉNY CASH-FLOW KIMUTATÁSA	475
2.5.1. A Számvetési törvény cash-flow kimutatásról általánosságban	475
2.5.2. A Számvetési törvény cash-flow kimutatásának összeállítása	477
2.5.2.1. A „Szokásos tevékenységből származó pénzeszköz- változás” (Működési cash-flow) levezetése	477
2.5.2.2. A „Befektetési tevékenységből származó pénzeszköz- változás” (Befektetési cash-flow) levezetése	484
2.5.2.3. A „Pénzügyi műveletekből származó pénzeszköz- változás” (Finanszírozási cash-flow) levezetése.	488
2.5.3. Egyéb korrekciók	492
2.5.4. A „szükséges” korrekciók összefoglalása.	493
2.6. AZ ÜZLETI JELENTÉS	494
2.7. ÉVKÖZI ZÁRLATOK	497
2.7.1. Havi zárlati feladatok	498

2.7.2. Negyedéves zárlati feladatok	500
2.7.3. Féléves zárlati feladatok	501
2.7.4. Éves zárlati feladatok	502
2.7.5. Közbenső mérleg zárlati feladatai	504
2.8. A KÖVETKEZŐ ÜZLETI ÉVVEL KAPCSOLATOS SZÁMVITELI FELADATOK.	506
2.8.1. Követő évi jogszabály-változások előzetes áttekintése, a számlakeret (számlarend, számviteli politika, belső szabályzatok) átalakítása	506
2.8.2. A nyitás technikai lebonyolítása az analitikában és a szintetikában	507
2.8.3. Következő évi nyitó rendező tételek.	507
2.9. ELLENŐRZÉS, ÖNELLENŐRZÉS	509
2.9.1. Ellenőrzés célja, szükségessége általánosságban	509
2.9.2. Ellenőrzés számviteli értelmezése	509
2.9.3. Számviteli ellenőrzés megállapításai	509
2.9.3.1. Hibák és hibahatások általánosságban	510
2.9.3.2. Hibák és hibahatások rendszerezése a számviteli kezelés szempontjából	511
2.10. SZÁMLA- ÉS MÉRLEGELMÉLETEK	519
2.10.1. A számvitel elméletei	519
2.10.2. Számlaelméletek	519
2.10.3. Mérlegelméletek	522
2.10.3.1. Mteriális mérlegelméletek.	523
2.10.3.2. Statikus mérlegelméletek	524
2.10.3.3. Dinamikus mérlegelméletek.	526
2.10.3.4. Organikus mérlegelméletek	529
2.10.3.5. Reáltudományos mérlegelméletek	531

ELŐSZÓ

A szerzők – a Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kara Számvitel Tanszékének főállású oktatói – többéves oktatási és gyakorlati tapasztalatukat használták fel e könyv megírásához és a folyamatos aktualizálásához.

A szakkönyv a számviteli törvény szerkezetének megfelelően dolgozza fel az eszközök és források számviteli kezelését, valamint a beszámolóképzéssel kapcsolatos számviteli szabályozást és a gyakorlatot.

A folyamatosan és gyorsan változó világban, különösen a számvitel területén fontos hangsúlyozni, hogy a könyv kéziratát 2018. év augusztusában zártuk le, a vonatkozó jogszabályok tekintetében az ekkor érvényes előírások figyelembe vételével.

Az alapvetően elméleti ismereteket – de emellett sok bemutató példát – tartalmazó könyvhöz példatár is rendelkezésre áll (Pénzügyi számvitel példatár), amely hallgatóbarát módszertanával kiváló segítséget nyújt a kapcsolódó gyakorlati ismeretek elsajátításához.

A „Pénzügyi számvitel” c. könyv feltételezi a számvitel alapjainak ismeretét, ahhoz szervesen kapcsolódik, azon ismereteket bővíti.

A szakkönyv elsősorban a Budapesti Gazdasági Egyetem pénzügy és számvitel alapszakos hallgatói részére készült, de természetesen mindazok – főleg a különböző tanfolyamok résztvevői – hasznosan forgathatják, akik a számviteli ismeretek elsajátítását tűzték ki célul. Azt gondoljuk, hogy a szakkönyv gyakorló szakemberek részére kézikönyvként is jól használható.

Budapest, 2018. augusztus

A szerzők

1.9. A SAJÁT TŐKE SZÁMVITELE

1.9.1. A saját tőke fogalma

Ha a vállalkozás tulajdonában, illetve kezelésében levő **eszközök eredetét vizsgáljuk, úgy azok forrásairól beszélünk.** A vállalkozás eszközei saját vagy idegen tőkéből (forrásból) származhatnak. Az idegen tőke (forrás) a vállalkozás terheit mutatja. Ezek jellemzően korlátozott ideig állnak a vállalkozás rendelkezésére, és természetesen fennáll a visszafizetés kötelezettsége is. A kötelezettségeken kívül az idegen források közé tartoznak – tágabb értelmezésben – a céltartalékok, valamint a passzív időbeli elhatárolások is.

A **saját tőke** a vállalkozás vagyonának saját forrása, vagyis olyan tőkerész, amelyet a tulajdonosok (a tagok) bocsátottak a vállalkozás rendelkezésére és amelyet a tulajdonosok (a tagok) az adózott eredményből hagytak a vállalkozásban. A saját tőke részeként kell kimutatni az értékhelyesbítés értékelési tartalékát és a valós értékelés értékelési tartalékát¹ is. Továbbá idetartoznak azok az összegek is, amelyeket a jogszabályok a saját tőke részének minősítenek. A tulajdonosoktól (tagoktól) kapott tőkerész időkorlátozás nélkül véglegesen áll a vállalkozás rendelkezésére, vagyis a vállalkozás megszűnéséig azzal szabadon rendelkezhet. Az alapítók, a tulajdonosok a felhasználás céljára vonatkozóan nem rendelkezhetnek, megkötéseket nem alkalmazhatnak.

A saját tőkének meghatározó szerepe van a források között, hiszen egy vállalkozás stabilitását, likviditását a saját tőke nagysága és összetétele határozza meg. Az előzőekből következően – leegyszerűsítve – azt lehet mondani, hogy **a saját tőke feladata a vállalkozási tevékenység tartós finanszírozása.** Természetesen finanszírozási szempontból az idegen forrásnak is jelentős a szerepe. Ennek ellenére könnyen belátható, hogy a saját tőke negatív állománya ellentétes az előző megállapítással. Éppen ezért – a polgári törvénykönyvről szóló törvény² (továbbiakban: Ptk.) szerint is – negatív saját tőke csak átmeneti jellegű lehet. Ez abban jut kifejezésre, hogy a saját tőke a jegyzett tőke meghatározott szintje alá bizonyos időintervallumon túl nem csökkenhet, illetve a saját tőke összege nem lehet alacsonyabb, mint a Ptk-ban az adott társasági formára kötelezően előírt jegyzett tőke minimuma.

A saját tőke elemeit, elemei változása gyakoriságának alapján két csoportba sorolhatjuk:

¹ Tankönyvünk a valós értékelésből származó értékelési tartalék számviteli kérdéseivel nem foglalkozik.

² A saját tőke számviteli kezelése szempontjából elengedhetetlen a Sztv. mellett a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) III-as könyvének ismerete is. Ezért jelen fejezetben többször is hivatkozunk a Ptk.-ra.

A saját tőke „viszonylag” ÁLLANDÓ része	A saját tőke VÁLTOZÓ része
Jegyzett tőke (korrigálva a jegyzett, de be nem fizetett tőkével) Tőketartalék	Eredménytartalék Lekötött tartalék Értékelési tartalék Adózott eredmény

Az **állandó részeket** viszonylagosnak tekintjük, hiszen azok értéke is megváltozhat, például egy tőkeemelés vagy tőkeleszállítás kapcsán. Ugyanakkor ezek a változások nem rendszeresek, hanem csak eseti jelleggel fordulnak elő. A **változó tőkeelemek** értéke viszont a folyamatos működéssel összefüggésben rendszeresen, évről-évre változik, változhat.

1.9.2. A saját tőke megjelenése a mérlegben és a bekerülési érték meghatározása

A saját tőke elhelyezkedése a mérlegben attól függ, hogy a vállalkozó számviteli politikájában melyik típusú mérleg összeállítása mellett döntött. A Sztv. 1. számú melléklete kétfajta mérlegséma használatára ad lehetőséget. **A vállalkozó az „A” illetve „B” változat közül választhat.** A saját tőke elhelyezkedése a mérleg két típusában a következő:

Eszközök **A” típusú mérleg** Források

A) Befektetett eszközök	D) Saját tőke
B) Forgóeszközök	E) Céltartalékok
C) Aktív időbeli elhatárolások	F) Kötelezettségek
	G) Passzív időbeli elhatárolások

„B” típusú mérleg

A) Befektetett eszközök
B) Forgóeszközök
C) Aktív időbeli elhatárolások
D) Egy éven belül esedékes kötelezettségek
E) Passzív időbeli elhatárolások
F) Forgóeszközök – Rövid lejáratú kötelezettségek
G) Eszközök – egy éven belül esedékes kötelezettség
H) Egy évnél hosszabb lejáratú kötelezettségek
I) Céltartalékok
J) Saját tőke

A **saját tőke elemei** a „D” – illetve a „J” főcsoportban – a Sztv. által előírt mérleg szerint a következők:

D. Saját tőke
I. Jegyzett tőke
Ebből: visszavásárolt tulajdoni részesedés névértéken
II. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke (–)
III. Tőketartalék
IV. Eredménytartalék
V Lekötött tartalék
Értékelési tartalék
VI. Értékhelyesbítés értékelési tartaléka
Valós értékelés értékelési tartaléka
VII. Adózott eredmény

A **visszavásárolt tulajdonosi részesedés** névértéken számított összege a mérlegsémában **tájékoztató jellegű** információ, amelynek külön közlését az indokolja, hogy a visszavásárolt részesedések a jegyzett tőke bizonytalan és valójában nem működő – tulajdonosi jogokat teljes körűen nem biztosító – hányadát képviselik. Ugyanakkor a saját részesedések bekerülési értéke is kimutatásra kerül a forogóeszközök között a mérlegben, a B/III/4. „Saját részvények, saját üzletrészek” mérlegsoron. A saját tőke mérlegtételei között megjelenik egy másik, nem klaszszikus tőkerész is, amely a **jegyzett, de még be nem fizetett tőke**. A jegyzett, de még be nem fizetett tőke a taggal (tulajdonossal) szemben fennálló tőkekövetelés összegét tartalmazza, így a jegyzett tőkéből levonva mutatja a tagok(tulajdonosok) által már teljesített vagyoni hozzájárulásokat, végeredményben a működő saját tőkét.

A **saját tőke elemeinek bekerülési értéke attól függ, hogy honnan és milyen formában származik a tőkeelem**. A bekerülési értékek meghatározását az egyes tőkeelemek állománynövekedéseivel és csökkenéseivel foglalkozó fejezetnél ismertetjük részletesen.

1.9.2.1. Jegyzett tőke

A jegyzett tőke a saját tőke viszonylag állandó részének tekinthető, hiszen azta tulajdonosok **időbeli korlátozás nélkül**, azaz **véglegesen** bocsátották a vállalkozás rendelkezésére, függetlenül attól, hogy azt jogszabályi előírás alapján cégbíró-sági bejegyzési kötelezettség terheli-e vagy sem. Ezzel a vagyonnal a vállalkozás a megszűnéséig gazdálkodhat. A **cégbíró-ságon bejegyzett tőke** összege megegyezik a létesítő okiratban meghatározott összeggel. A jegyzett tőke a cégbíró-sági bejegyzés napjával értelmezhető csak. (Ezen időpont előtt az alapítókkal szembeni kötelezettségnek tekintjük!) A jegyzett tőke változásait (felemelés és leszállítás) **a cégjegyzékbe való bejegyzés alapján rögzítjük a könyvekben**. Amennyiben cégbíró-sági bejegyzésre nem kötelezett a vállalkozás, úgy a jegyzett tőke állománybavételére akkor kerülhet sor, ha a tulajdonosok ténylegesen rendelkezésre bocsátották azt.

A **befektetők, tulajdonosok** a jegyzett tőkével tagsági jogot, tulajdonosi részesedést szereznek a **tulajdoni hányaduk alapján**, amely után nyereséges gazdálkodás esetén **osztalékot, részesedést illetve kamatozó részvény után kamatot kapnak**. Természetesen tulajdonosok osztalékot a Ptk.-val összhangban csak a már teljesített vagyoni hozzájárulás után és arányában kaphatnak. A jegyzett tőkében a tulajdoni hányadok (részesedések) névértéken szerepelnek, másként megfogalmazva, a névértéken nyilvántartott tulajdoni hányadok (részesedések, üzletrészek, vagyoni betétek és vagyoni hozzájárulások) összértéke adja a jegyzett tőke összegét.

Összefoglalóan tehát megállapítható, hogy a jegyzett tőke a tulajdonosok (a tagok), a befektetők, az alapítók által a vállalkozás létesítésekor, jegyzett tőkéjének emelésekor a vállalkozás rendelkezésére bocsátott azon eszközök értékével egyezik meg, amelyet a tulajdonosok (tagok), a befektetők, az alapítók azért bocsátottak a vállalkozás rendelkezésére, hogy abban tagsági jogot, tulajdoni részesedést szerezzenek, illetve növeljék azt, és hogy a megszerzett jog, a részesedés arányában az elért eredményből osztalék, részesedés formájában részesüljenek. Jegyzett tőke részvénytársaságnál, korlátolt felelősségű társaságnál, egyéb vállalkozásoknál a cégbíróságon bejegyzett tőke a létesítő okiratban meghatározott összegben.

1.9.2.2. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

A jegyzett tőkét nem kötelező azonnal teljes összegében befizetni, rendelkezésre bocsátani. **A jegyzett, de még be nem fizetett tőke** azonban **még nem működő vagyon**, ezért ezt az összeget **a saját tőkén belül negatív előjellel** – a jegyzett tőkét a működtethető tőkére módosító tételként – **kell feltüntetni**. Másképpen fogalmazva, jegyzett, de még be nem fizetett tőkeként kell kimutatni alapításkor, illetve a jegyzett tőke emelésekor a cégbíróságon bejegyzett tőkének a tulajdonosok (a tagok) által még be nem fizetett, apport (nem pénzbeli hozzájárulás) esetén a rendelkezésre még nem bocsátott összegét, ha a bejegyzés utáni befizetést, rendelkezésre bocsátást jogszabályi felhatalmazás alapján létesítő okirat, illetve annak módosítása megengedi. Azoknál a társaságoknál fordulhat ez elő, amelyek cégbírósági bejegyzésre kötelezettek (részvénytársaságok és a korlátolt felelősségű társaságok esetén)

A jegyzett, de még be nem fizetett tőke tartalmában egy követelés, amely az alapítóval, tulajdonossal szemben áll fenn a tőke teljesítésével kapcsolatosan. Ennek ellenére a saját források között, mint korrekciós mérlegrsort kell kimutatni, azt kifejezendő, hogy a jegyzett tőke nem teljes összegében finanszírozza még a társaság működését. A jegyzett, de be nem fizetett tőke ily módon történő beszámoló szintű megjelenítésén keresztül a gazdálkodó számviteli információt szolgáltat a működő jegyzett tőke nagyságáról is.

A jegyzett, de még be nem fizetett tőke könyvviteli elszámolására tankönyvünkben a 3. számlaosztályt alkalmazzuk.

1.9.2.3. Tőketartalék

A tőketartalékot, illetve a tőketartalék fedezetét jelentő eszközöket a tulajdonosok (a tagok) bocsátják a vállalkozás rendelkezésére alapításkor, illetve a jegyzett tőke emelésekor vagy egyéb jogszabályi rendelkezés alapján. Ezeket a vagyontárgyakat (pénzeszközöket, átvett eszközöket) a tulajdonosok véglegesen,

ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a vállalkozás rendelkezésére, de cégbíróági bejegyzésekre külön nem kerül sor. Idetartozik a jegyzési érték és a névérték pozitív-különbözete (ÁZSIÓ) is. A tőketartalék a saját tőke viszonylag állandó elemének tekinthető. Fontos szabály, hogy a tőketartalék kizárólag pozitív egyenlegű lehet.

1.9.2.4. Eredménytartalék

Az eredménytartalék a saját tőke olyan változó eleme, amely jellemzően **a tárgy-évet megelőző üzleti években folytatott gazdálkodás eredményének halmozott összegét** mutatja, de vannak egyéb más mozgásjogcímei is. Az eredménytartalék pozitív és negatív egyenlegű egyaránt lehet. Amennyiben az eredménytartalék negatív, akkor az a saját tőkét csökkentő halmozott veszteséget mutat, ha pozitív, akkor pedig a tevékenység eredményeként jelentkező vagyonnövekményt testesíti meg.

1.9.2.5. Lekötött tartalék

A lekötött tartalék a **tőketartalékból**, illetve az **eredménytartalékból lekötött** összegeket, a kapott pótbefizetés összegét és a jegyzett tőke lekötött tartalékkal szemben leszállított összegét foglalja magában. Másképpen úgy is lehetne fogalmazni, hogy a lekötött tartalék a nem szabad tőketartalék és eredménytartalék összegét mutatja. Ezzel lényegében a saját tőke felhasználásának korlátja kerül itt elkülönítetten bemutatásra. A lekötött tartalék **összege osztalékfizetési korlátként kerül majd figyelembevételre a maximálisan fizethető osztalék összegének számítása során**. Egyenlege csak pozitív lehet. A tőketartalékból és eredménytartalékból lekötött tartalék a saját tőke összegét nem változtatja meg, ugyanakkor befolyásolja a saját tőke szerkezetét.

1.9.2.6. Értékelési tartalék

Vagyonvesztés esetén **a szükséges saját tőke biztosításának (illetve a saját tőke / jegyzett tőke arány javításának) egyik lehetséges módja az értékhelyesbítés**. Az **értékelési tartalék az értékhelyesbítéssel azonos összegű forrás**, amely csak a kettős könyvvitelt vezető vállalkozás mérlegében szerepelhet, ha a számviteli politikájában így döntött.

A mérlegben az értékelési tartalék fajtái a következők:

- értékhelyesbítés értékelési tartaléka;
- valós értékelés értékelési tartaléka.

1.9.2.7. Adózott eredmény

Az adózott eredmény a saját tőke azon változó eleme, amely a tárgyévi gazdálkodás végső, a fizetendő adóval is csökkentett eredményét mutatja. Ez az a tőkerész, amelyet a tulajdonosoknak fizetendő osztalék számítása során az osztalék egyik forrásának tekintünk.

Egyszerűsített levezetése:

$$\begin{aligned} & \text{ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY} \\ & - \text{Adófizetési kötelezettség} \\ & = \text{ADÓZOTT EREDMÉNY} \end{aligned}$$

1.9.3. A saját tőkével kapcsolatos egyéb fogalmak és a saját tőke védelmét biztosító kiemelt szabályok

1.9.3.1. A saját tőkével kapcsolatos egyéb fogalmak

A **működő saját tőkét** úgy számíthatjuk ki, hogy a mérleg szerinti saját tőke összegét csökkentjük a visszavásárolt saját részvények és üzletrészek könyv szerinti értékével. Amennyiben ugyanis bevonásra kerülnek a visszavásárolt saját részvények, üzletrészek, akkor az értékpapírok visszavásárlási értékével csökken mind az eszköz oldal, mind a saját tőke összege. Továbbá a visszavásárolt saját részvényeket és üzletrészeket a Ptk. megfosztja bizonyos tagsági jogoktól, e ezért a működő saját tőke részeként nem vehető figyelembe ezen értékpapírok könyv szerinti értéke. A saját részvények, üzletrészek névértékére jutó osztalék azonban „megilleti” a meglévő tulajdonosokat, vagyis dönthet úgy a társaság legfőbb szerve, hogy a saját részvényekre, üzletrészekre jutó osztalékot szétosztja a tagok (tulajdonosok) között tulajdoni hányaduk arányában.

A Ptk. és a Sztv. egyaránt tartalmazza a „**Jegyzett tőkén felüli vagyoni fedezet**” fogalmát. A jegyzett tőkén felüli vagyoni fedezet összege kétféle módon is kiszámítható:

Sorszám	Saját tőkéből	Alkotóelemeiből
1.	(+) Saját tőke	Tőketartalék
2.	(-) Jegyzett tőke	Eredménytartalék
3.	(-) Lekötött tartalék	Tárgyévi adózott eredmény
4.	(-) Pozitív értékelési tartalék	(-) Jegyzett, de be nem fizetett tőke
5.	Jegyzett tőkén felüli vagyoni fedezet $5 = 1 (-) 2 (-) 3 (-) 4$	Jegyzett tőkén felüli vagyoni fedezet $5 = 1 (+) 2 (+) 3 (-) 4$

1.9.3.2. A saját tőke védelmét biztosító kiemelt szabályok

A) Fontos felhívni a figyelmet a már említett **kritikus saját tőke** fogalmára, amely elsősorban a saját tőke védelmét szolgálja, biztosítva a vállalkozás – a hitelezői érdekeket is figyelembevéve – működőképességét és fizetőképességét. Kritikus saját tőke értéknek számít a Ptk. előírásai szerint:

- Ha a gazdasági társaság a Sztv. szerinti beszámolójában foglaltak alapján egymást követő két teljes üzleti évben nem rendelkezik a társasági formájára kötelezően előírt jegyzett tőkének megfelelő összegű saját tőkével (**tartós vagyronvesztés**), és a társaság tagjai (részvényesei) a második év Sztv. szerinti beszámolójának elfogadásától számított három hónapon belül a szükséges saját tőke biztosításáról nem gondoskodnak, a gazdasági társaság köteles e határidő lejártát követő hatvan napon belül elhatározni más gazdasági társasággá való átalakulását (például kft. átalakulhat betéti társasággá). Átalakulás helyett a gazdasági társaság a jogutód nélküli megszűnést vagy az egyesülést is választhatja.
- Össze kell hívni a társaság legfőbb szervét, ha
 - rt.-nél a saját tőke a jegyzett tőke kétharmadára, kft.-nél a felére csökken;
 - a saját tőke a jegyzett tőke törvényi minimális összege alá csökken;
 - a társaságot (kft. és rt.) fizetésektelenség fenyegeti vagy ha a fizetéseit megszüntette, vagyona a tartozásait nem fedezi (**gyorsütemű vagyronvesztés**).

Kérdés: milyen lehetőségei vannak a gazdasági társaságnak a saját tőke hiányának megszüntetésére?

A tulajdonosok a következő lehetőségek közül választhatnak:

- **Pótbefizetés**, ha ezt a társasági szerződés lehetővé teszi, vagy a tulajdonosok önkéntes elhatározása alapján (ez csak kft. esetében került konkrétan nevesítésre, de gyakorlatilag az rt. esetében is előírhatja a létesítő okirat a részvényes veszteség fedezetére történő befizetését).
- **Tőkeemelés** (névérték feletti vagyoni hozzájárulással, ázsíóval).
- **Jegyzett tőke leszállítás** a tőketartalék vagy eredménytartalék javára, de figyelemmel kell lenni arra, hogy a leszállítással a jegyzett tőke összege a törvényi minimum alá nem csökkenhet.
- A Sztv. keretei között a **befektetett eszközök piaci értékre való értékelésével**, értékelési tartalék képzésével.
- **A társaság más társasággá történő átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról is határozhat.**
- A társaság **jogutód nélküli megszüntetése** végelszámolással vagy felszámolással.

Pótbefizetés számviteli kezelése:

Pótbefizetésre akkor kerülhet sor, ha a társasági szerződés feljogosítja a **legfőbb szervet** arra, hogy **a veszteségek fedezésére pótbefizetési kötelezettséget** írjon elő a tagok (tulajdonosok) számára. A társasági szerződésben meg kell határozni azt a legmagasabb összeget, amelynek befizetésére a tulajdonos (tag) kötelezhető, továbbá a pótbefizetés elrendelhetőségének gyakoriságát. A **pótbefizetés teljesítésének módját, ütemezését és teljesítésének határidejét** a pótbefizetés elrendeléséről szóló **tag / közgyűlési határozatban kell meghatározni. A pótbefizetés összege a tag törzsbetétjét nem növeli. A pótbefizetés a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásokkal szemben érvényesülő követelményeknek megfelelő nem pénzbeli szolgáltatás útján is teljesíthető. A pótbefizetési kötelezettséget a törzsbetétek arányában kell meghatározni és teljesíteni.**

Kapcsolódó könyvviteli elszámolások

Veszteséges társaságnál az eszköz átvételével egyidejűleg

Kapott pótbefizetés pénzeszköz esetén

T 38. Pénzeszközök

K 414. Lékötött tartalék

Kapott pótbefizetés elszámolása egyéb eszköz esetén

T 1-3. Eszközök

K 414. Lékötött tartalék

T 466. Előzetesen felszámított áfa

K 414. Lékötött tartalék

Kapott pótbefizetés visszafizetése pénzeszköz esetén

T 414. Lékötött tartalék

K 38. Pénzeszközök

Kapott pótbefizetés visszafizetése egyéb eszköz esetén az értékesítés szabályai alapján

T 368 Egyéb követelések

K 9. Bevételek

T 368. Egyéb követelések

K 467. Fizetendő áfa

T 8. Ráfordítások

K 1-3. Eszközök

T 414. Lékötött tartalék

K 368. Egyéb követelések

Pótbefizetést teljesítő tulajdonosnál

Teljesített pótbefizetés pénzeszköz esetén

T 413. Eredménytartalék

K 38. Pénzeszközök

Teljesített pótbefizetés egyéb eszköz esetén az értékesítés szabályai alapján

T 368. Egyéb követelések

K 9. Bevételek

T 368. Egyéb követelések

K 467. Fizetendő áfa

T 8. Ráfordítások

K 1-3. Eszközök

T 413. Eredménytartalék

K 368. Egyéb követelések

Teljesített pótbefizetés visszafizetése pénzeszköz esetén

T 38. Pénzeszközök

K 413. Eredménytartalék

Teljesített pótbefizetés visszafizetése egyéb eszköz esetén

T 1-3. Eszközök

K 413. Eredménytartalék

T 466. Előzetesen felszámított áfa

K 413. Eredménytartalék

Megszavazott, de következő évben teljesítendő pótbefizetés a határozat alapján

T 413. Eredménytartalék

K 414. Lekötött tartalék³

B) A saját tőke védelmét szolgálja az osztalékszámítás során alkalmazandó szabály is.

Az előző üzleti évi adózott eredménnyel kiegészített szabad eredménytartalék akkor fizethető ki osztalékként, részesedésként, a kamatozó részvény tulajdonosának kamatként, ha a lekötött tartalékkal, továbbá a pozitív értékelési tartalékkal csökkentett saját tőke (*korrigált saját tőke*) összege az osztalék, a részesedés, a kamatozó részvény kamatának figyelembevétele (kifizetése) után sem csökken a jegyzett tőke összege alá.

A szabad eredménytartalék és saját tőke összegének meghatározásánál növelő tételként figyelembe lehet venni az előző üzleti évi beszámolóban még nem szereplő, de a tárgyévben a mérlegkészítés időpontjáig elszámolt, kapott (járó) osztalék, részesedés összegét.

Osztalékfizetés előtt meg kell vizsgálni a fizetendő osztalék forrását és tőkefedezetét, amelyeket osztalékfizetési korlátoknak nevezünk.

1. Korlát:

Osztalék forrása = Szabad Eredménytartalék + Adózott eredmény

2. Korlát:

Osztalékfizetés tőkefedezete = Korrigált saját tőke \geq Jegyzett tőke⁴

Maximálisan kifizethető osztalék a két korlát közül az alacsonyabbik összeg lesz!

Kapcsolódó könyvviteli elszámolás

Osztaléktartozás elszámolása az arról szóló határozat időpontjában válik esedékkéssé az eredménytartalékkal szemben

T 413. Eredménytartalék számla

K 4. Osztaléktartozás

³ A pótbefizetés fedezetének visszakönyvelése a pótbefizetés teljesítésének napjával történik meg
T 414. Lekötött tartalék – K 413. Eredménytartalék

⁴ A „2. korlát” leegyszerűsítve:

Jegyzett, de be nem fizetett tőke (-) + Tőketartalék + Eredménytartalék + Tárgyévi adózott eredmény

Abban az esetben, ha a tárgyévben osztalékelőleg került kifizetésre, akkor az összevezetést könyvelni kell

T 4. Osztaléktartozás

K 3. / 4. Osztalékelőleg miatti kifizetés

Az elszámolást követően a 4. Osztaléktartozás számla a fennmaradó még ki nem fizetett osztaléktartozást mutatja.

Osztalékelőlegként – a más jogszabályban előírt egyéb feltételek mellett – csak akkor fizethető ki a közbenső mérlegben (illetve egyéb, az alapul szolgáló beszámoló mérlegében) kimutatott *adózott eredménnyel kiegészített eredménytartalék, ha a lekötött tartalékkal, továbbá a pozitív értékelési tartalékkal csökkentett* – a közbenső mérlegben (illetve egyéb, az alapul szolgáló beszámoló mérlegében) kimutatott – *saját tőke (korrigált saját tőke) összege az osztalékelőleg megállapított összegének figyelembevételével sem csökken a jegyzett tőke összege alá.*

C) A saját részvény, a saját üzletrész, továbbá a visszaváltható részvény visszavásárlásának (megszerzésének) – a más jogszabályban előírtakon túlmenően – az is feltétele, hogy azok visszavásárlására (megszerzésére)

- a legutolsó beszámolóval lezárt üzleti év mérlegében kimutatott adózott eredménnyel kiegészített szabad eredménytartalék osztalékként, részesedésként, kamatozó részvény kamataként figyelembe nem vett összege, vagy
- *a közbenső mérlegben kimutatott* – osztalékelőlegként figyelembe nem vett – adózott eredménnyel kiegészített szabad eredménytartalék összege

fedezetet nyújtson úgy, hogy a lekötött tartalékkal, a pozitív értékelési tartalékkal, továbbá a visszavásárlás (a megszerzés) értékével csökkentett saját tőke összege nem csökken a jegyzett tőke összege alá.

1.9.4. A saját tőke állomány növekedései és csökkenései

Az állománymozgások ismertetése az egyes tőkeelemeknél külön-külön kerül összefoglalásra.

1.9.4.1. Jegyzett tőke állománymozgásai

Állománynövekedésekkel kapcsolatos elszámolások

Jegyzett tőke bekerülési értéke:

- Részvénytársaságnál, korlátolt felelősségű társaságnál, egyéb vállalkozásnál (ha e tekintetben cégbírósi bejegyzési kötelezettség terheli) a cégbíróságon bejegyzett tőke a létesítő okiratban, alapszabályban, társasági szerződésben,